

כדאי ללמוד תלמוד

לכל מי שאני אוהב והוא מעוניין לשמוע לעצתי, ממליץ אני בכל לב על לימוד התלמוד. אך לא מן הטעמים שהובאו כבר באתר. לא בגלל שהדבר יעזור להתמצא בעולמנו הפוליטי והתרבותי, ואף לא בשביל 'להשתית עליו את התרבות', כי אינני אוהב כלל את המושג/המוסד 'תרבות', ואינני נמנה על 'צרכניה', וגם חרד אני קצת ממה שצפוי לתלמוד מידיה של אותה תרבות. סיבת ההמלצה איננה גם משום היותו של התלמוד אזרח מכובד ב'ארון הספרים היהודי'. אף לקהל חסידיו של אותו ארון אינני משתייך, והוא דומה בעיני לארון קבורה מקושט, שבתוכו מבקשים להניח את תורת החיים, ספר הספרים של עם הספר, בדמות איברים מיוחסים בעלי גושפנקא רשמית. מבין אני ללכותיהם של מי שנבהלים מרצון המחנכים להעמיס עליהם ארון כזה, והתלמוד בשבילי אף אינו כלל ספר בארון. אליבא דאמת, מאות שנים חי התלמוד ונוצר בלא להיכתב, כשהוא שוכן כולו במוחם החי של יוצריו ולומדיו, ואופיו זה עדיין ניכר בו בכל דף.

אני ממליץ כי התלמוד הוא מדהים, ואין בעיני דבר יפה ומענג ממנו, ובו אפשר למצוא ניהומים לעת זקנה, זקנת הפרט וזקנת העם. זה עושר עצום השמור לבעליו לרעתו, ואני משתמש במליצה זו לא בדרך השגורה אלא לפי פשוטה המקראי: עושר שמוסיף ותומך באדם גם כשמגיעים ומתרגשים עליו ימי הרעה והזקנה, כשדומה שאינו יודע עוד מה הוא ומה יעשה בעולמו, ככתוב: לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעוניי (שמעתי פעם מן המשוררת הירושלמית רבקה מרים, בתו של סופר היידיש לייב רוכמן, שמצאה פעם את אביה מייבב בבכי. שאלה: אבא מה קרה? וענה לה [וביידיש זה נשמע אפילו עוד יותר עזוב]: עלה פתאם על דעתי: אוי, מה עושה עם הארץ לעת זקנה?!). 'בעליו' של אותו עושר היננו אנחנו, ואין בלתינו, זה הספר שבו השקיעו אבותינו את חייהם. גויים רבים ועצומים עשויים ללמוד מקרא, ומעטים מאוד יתקשרו לתלמוד, שהוא דבר (כתבתי קודם 'יצירה' והתחרטתי, בשל חניטות מסוימת שעולה מן המושג) מופלא שאין לו בתרבויות העולם לא אח ולא רע.

לא אוכל להסביר מראש את סוד קסמו של התלמוד, לשם כך צריך לטעום. והאמת, חוששני שגם רבים מן הלומדים הוותיקים לא יבינו על מה אני מדבר, כי הורגלו לא לראות בתלמוד דבר יפה, אלא קושי שיש להתגבר עליו (קושי שלדעתי נוצר בעיקרו על ידי מי שמחפשים בו מה שאין בו), או, גרוע מזה, קרדום לחפור בו: לשם פסיקת הלכה בלבד או לשם העלאת

'שיטות' מחשבה, וכיו"ב. יתר על כן. לעיתים קורה שאותם שאינם מכירים במציאות הקסם שבפשטות התלמוד, אף הורסים אותו בכוונה, בהוציאם את הפשטות מפשרה, וכך אובד מראש אותו קסם מן הלומד בתיווכם.

לגבי מהותו של קסם זה בעיני, אנסה בכל זאת לתת כאן רמז: בתלמוד אנו שומעים את קולם של אנשים חכמים ונבונים, אך גם ישירים וראשוניים (פרימיטיביים בלע"ז), המחוברים ישירות לעצמם, לעמם, לתורתם ולאלוהיהם. הם משלבים תחכום אינטלקטואלי עם ישירות פרימיטיבית שאין למעלה (ולמטה) ממנה. מדברים הם בלשון פשוטה ועממית, בניב המדובר בפרובינציה נידחת של הממלכות הפרסית והביזנטינית (עבורנו דווקא זה יוצר אומנם קושי מסוים), ואומרים בפשטות ובישירות את הדברים העזים והמופלאים ביותר, מתוך הכרת ערך עצמית עצומה, אך אגבית ומובנית מאליה. בדבריהם ובאישיותם משתלבים יחד הלכה ומחשבה אגדה מיתוס ומוסר, עד שכמעט אין להפריד בין התחומים. נכון שלעתים קרובות עולמם של אותם אנשים רחוק מן המקובל היום, אך דווקא לכן מוצא אני בלימוד זה חירות ושחרור. פתאום קורצים לאדם גם אפשרויות אחרות ועולמות אחרים, מעבר לחומת הטוטליטריזם של הפלורליזם ה(פוסט) מודרני.

אפשר שמשוהו מכיוון דברי יובן בעזרת הדוגמה המפורסמת הבאה, שמקורה בתלמוד הבבלי, מסכת מגילה, דף ז עמוד ב: 'אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסום, קם רבה שחטיה לרבי זירא, למחר בעי רחמי ואחייה. לשנה אמר ליה: ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי. אמר ליה: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא'.

תרגום: 'אמר רבא: חייב אדם להשתכר בפורים עד שלא ידע (להבחין) בין ארור המן לברוך מרדכי. רבא ור' זירא עשו סעודת פורים יחדיו, השתכרו, קם רבא, ושחט את ר' זירא. למחרת ביקש רחמים עליו והחייהו. בשנה שלאחריה אמר לו: בו: יבוא נא (חברי), ונעשה סעודת פורים יחדיו. אמר לו: לא בכל שעה ושעה מתרחש ניסא'.